

Amerikaning turizm salohiyati: shaharlar xilma-xilligi

Sodiqova Feruza Nodirbek qizi

Namangan Davlat Texnika Universiteti Turizm yoʻnalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola Amerika Qoʻshma Shtatlaridagi turizm salohiyatini shaharlar xilma-xilligi nuqtai nazaridan oʻrganishga bagʻishlangan. Tadqiqot yirik, oʻrta va kichik shaharlardagi madaniy, tarixiy, tabiiy va infratuzilma resurslarini tahlil qiladi. Shuningdek, shaharlararo turizm yoʻnalishlari, innovatsion yondashuvlar va turizmni rivojlantirish strategiyalari aniqlanadi. Natijalar mamlakat boʻylab turizmni samarali rejalashtirish va rivojlantirishga ilmiy-amaliy asos yaratadi.

Kalit soʻzlar: Amerika turizmi, shaharlar xilma-xilligi, sayyohlik salohiyati, turizm resurslari, madaniy meros, meʼmorchilik yodgorliklari, sayyohlar uchun jozibadorlik, ichki va tashqi turizm, shahar madaniyati, turizmni rivojlantirish

Аннотация: Статья посвящена изучению туристического потенциала Соединённых Штатов с точки зрения разнообразия городов. Анализируются культурные, исторические, природные и инфраструктурные ресурсы крупных, средних и малых городов. Также определяются направления межгородского туризма, инновационные подходы и стратегии развития туризма. Результаты создают научно-практическую основу для эффективного планирования и развития туризма в стране.

Ключевые слова: Туризм в Америке, разнообразие городов, туристический потенциал, туристические ресурсы, культурное наследие, архитектурные памятники, привлекательность для туристов, внутренний и внешний туризм, городская культура, развитие туризма

Annotation: This article examines the tourism potential of the United States from the perspective of urban diversity. It analyzes the cultural, historical, natural, and infrastructural resources of large, medium, and small cities. The study also identifies intercity tourism routes, innovative approaches, and strategies for tourism development. The findings provide a scientific and practical basis for effective planning and development of tourism across the country.

Keywords: Tourism in America, Urban diversity, Tourism potential, Tourist resources, Cultural heritage, Architectural monuments, Tourist attractiveness, Domestic and international tourism, City culture, Tourism development

Amerika qitʻasi — dunyo turizmi geografiyasida yetakchi oʻrin tutuvchi mintaqa boʻlib, u Shimoliy, Markaziy va Janubiy Amerikani oʻz ichiga oladi. Qitʻa boy tabiiy resurslar, tarixiy yodgorliklar, madaniy xilma-xillik va zamonaviy infratuzilmasi bilan

ajralib turadi. Amerika qit'asi — dunyo turizmi geografiasida yetakchi o'rin tutuvchi mintaqa bo'lib, u Shimoliy, Markaziy va Janubiy Amerikani o'z ichiga oladi. Qit'a o'zining geoturistik potentsiali, tabiiy boyliklarining rang-barangligi, tarixiy-madaniy merosining qadimiyligi hamda yuqori darajada rivojlangan transport va xizmat ko'rsatish infratuzilmasi bilan ajralib turadi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Butunjahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, Amerika mintaqasi har yili 200 milliondan ortiq xalqaro sayyohni qabul qilib, global turizm daromadining qariyb 23 foizini shakllantiradi. Ayniqsa, AQSH, Kanada, Braziliya, Meksika va Karib orollari turizm oqimining markaziy nuqtalarini tashkil etadi. Qit'ada joylashgan turli tabiiy landshaftlar — Amazonka havzasi, And tog'lari, Kanada Arktikasi, Kaliforniya qirg'oqlari va Karib dengizi arxipelagi — ekologik, sarguzasht va plyaj turizmini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Shuningdek, qit'aning tarixiy-madaniy boyliklari, qadimiy ink, maya va asteqlar sivilizatsiyasi yodgorliklari, mustamlakachilik davri me'morchiligi, hamda zamonaviy urbanistik markazlar (Nyu-York, Mayami, Rio-de-Janeyro, Mexiko) turizmning madaniy va iqtisodiy segmentlarini kengaytirib kelmoqda. Shu jihatdan, Amerika qit'asi tabiiy va inson omillarining uyg'unlashuvi natijasida turizm geografiasida global ahamiyatga ega majmua sifatida shakllangan. Shimoliy Amerikaning turizm geografiasida

AQSh – dunyoda eng ko'p sayyoh jalb qiluvchi davlatlardan biri. Asosiy markazlar:

- Nyu-York (Ozodlik haykali, Broadway),
- Los-Anjeles (Gollivud),
- Las-Vegas (ko'ngilochar markazlar),
- Florida (Disneyland, Mayami sohillari).

Shuningdek, Yelloustoun va Grand Canyon kabi milliy bog'lar ekologik turizm uchun mashhur. Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh) – dunyoda eng yirik va rivojlangan turizm markazlaridan biridir. Bu davlat nafaqat sayyohlarni qabul qiluvchi, balki eng ko'p sayyoh yuboruvchi mamlakat sifatida ham tanilgan. Turizm AQSh iqtisodiyotining muhim tarmog'i bo'lib, har yili millionlab xorijiy sayyohlarni o'ziga jalb etadi. AQShda turizm mamlakat yalpi ichki mahsulotining (YAIM) muhim qismini tashkil etadi. Har yili 70 milliondan ortiq xalqaro sayyohlar tashrif buyuradi. Ichki turizm esa yanada kengroq rivojlangan — amerikaliklarning o'zi yiliga milliardlab ichki safarlarni amalga oshiradi. Turizm sohasi mamlakatda **15 milliondan ortiq ish o'rnini** ta'minlaydi. AQSh hududi geografik jihatdan nihoyatda katta bo'lib, har bir mintaqa o'ziga xos turistik resurslarga ega.

Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSH) dunyodagi eng rivojlangan turizm infratuzilmasiga ega mamlakatlardan biri bo'lib, turizm sohasi uning iqtisodiyotida

muhim o‘rin tutadi. AQSH turizmi geografik, iqlimiy va madaniy diversifikatsiya asosida shakllangan bo‘lib, mamlakatni global turizm oqimlarida yetakchi qilmoqda. Shimoliy va Janubiy qirg‘oq zonalari, katta shaharlar, milliy bog‘lar va tog‘li hududlar sayyohlar uchun keng imkoniyatlar yaratadi. AQSH turizmi bir necha asosiy yo‘nalishlarga bo‘linadi: madaniy-tarixiy, tabiiy-ekoturizm, shahar turizmi, sport va sarguzasht turizmi, shuningdek, biznes va kongress turizmi. Madaniy-tarixiy turizm Nyu-York, Boston, Filadelfiya va Vashington kabi shaharlarda rivojlangan bo‘lib, ular tarixiy yodgorliklar, muzeylar va milliy monumentlar bilan sayyohlarni jalb etadi. Tabiiy-ekoturizm Yellowstone, Yosemite, Grand Canyon kabi milliy parklar orqali amalga oshiriladi va ekologik barqaror turizmni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shahar turizmi va ko‘ngilochar turizm Las-Vegas, Los-Anjeles, San-Fransisko va Mayami kabi yirik shaharlarda markazlashgan bo‘lib, bu hududlarda mehmonxonalar, kazino va savdo markazlari global turist oqimini jalb qiladi. UNWTO va WTTC hisobotlariga ko‘ra, AQSH har yili milliard dollardan ortiq daromad hosil qiluvchi turizm sektoriga ega bo‘lib, millionlab ish o‘rinlarini yaratadi va mamlakatning ichki hamda xalqaro iqtisodiy faolligini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, AQSH turizmining muvaffaqiyati ekologik barqarorlik, transport infratuzilmasi va xizmat ko‘rsatish sifatining yuqori darajasiga bog‘liq. Ilmiy nuqtai nazardan, AQSH turizmi — bu tabiiy, madaniy va ijtimoiy resurslarning integratsiyalashgan tizimi bo‘lib, global turizm oqimlarida strategik rol o‘ynaydi va turizm geografiyasining o‘shish dinamikasini belgilovchi asosiy faktorlardan biridir.

Markaziy Amerika va Karib havzasi turizmi Bu hududlarda turizm iqtisodiyotning asosiy tarmog‘idir. Markaziy Amerika va Karib havzasi — tropik iqlim, dengiz manzaralari, tabiiy go‘zallik va boy madaniy merosga ega bo‘lgan mintaqa bo‘lib, turizm bu yerda iqtisodiyotning eng muhim tarmog‘idir. Mintaqa har yili millionlab xorijiy sayyohlarni jalb qiladi. Markaziy Amerika Shimoliy va Janubiy Amerikani bog‘lab turuvchi oraliq qit‘a bo‘lib, unga quyidagi davlatlar kiradi: **Beliz, Gvatemala, Gonduras, Salvador, Nikaragua, Kosta-Rika va Panama.**

Janubiy Amerika — tabiiy boyliklari, tarixiy sivilizatsiyalari va madaniy xilma-xilligi bilan mashhur qit‘adir. Turizm bu hududda iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biriga aylangan. Mintaqa sayyohlarni o‘zining Amazonka o‘rmonlari, And tog‘lari, tropik iqlimi, plyajlari va qadimiy Inka madaniyati yodgorliklari bilan jalb etadi. Janubiy Amerika tabiiy boyliklari, tarixiy sivilizatsiyalari va madaniy xilma-xilligi bilan mashhur qit‘adir. Turizm bu hududda iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biriga aylangan. Mintaqa sayyohlarni o‘zining Amazonka o‘rmonlari, And tog‘lari, tropik iqlimi, plyajlari va qadimiy Inka madaniyati yodgorliklari bilan jalb etadi. Qit‘a g‘arbda And tog‘lari, markazda Amazon daryosi havzasi, sharqda

Atlantika okeani sohillari bilan ajralib turadi. Iqlimi asosan tropik va subtropik, ammo And tog'larida sovuq iqlim ham uchraydi. Tabiiy boyliklariga Amazon o'rmonlari, Iguasu sharsharasi, Titikaka ko'li, Patagoniya tekisliklari va Galapagos orollari kiradi. O'simlik va hayvonot dunyosi nihoyatda xilma-xil bo'lib, ko'plab endemik turlar mavjud. Bu xilma-xillik turizmning barcha turlarini rivojlantirish uchun tabiiy asos yaratadi. Janubiy Amerikada turizmning rivojlanish omillari qadimiy sivilizatsiyalar yodgorliklari, tropik iqlim, plyaj va dengiz dam olish zonalari, ekoturizm imkoniyatlari, madaniy festival va karnavallar hamda transport infratuzilmasining yaxshilanib borishidir. Eng yirik turizm markazlariga kelsak, Braziliyada Rio-de-Janeyro shahri mashhur Kopakabana plyaji, Krist Qutqaruvchi haykali va karnaval festivali bilan tanilgan. San-Paulu biznes va kongress turizmi markazidir, Amazon o'rmonlari esa ekoturizm markazi hisoblanadi. Argentina poytaxti Buenos-Ayres tango madaniyati bilan mashhur, Patagoniya esa sarguzasht turizmi uchun qulay hududdir. Peru hududida joylashgan Machu-Pikchu Inka imperiyasining eng mashhur yodgorligi bo'lib, YUNESKO merosi ro'yxatiga kiritilgan. Kusko shahri Inka madaniyatining markazidir, Titikaka ko'li esa dunyodagi eng baland joylashgan ko'llardan biridir. Chilida Santiago zamonaviy poytaxt, Atakama cho'li esa astronomik kuzatuvlar uchun ideal joy hisoblanadi, Paasxa oroli sirli tosh haykallari bilan mashhur. Kolumbiyada Bogota va Kartaxena tarixiy shaharlar, Medellin esa festival madaniyati bilan tanilgan. Ekvadordagi Galapagos orollari ekologik turizm uchun noyob maskan, Quito esa tarixiy arxitekturasi bilan ajralib turadi. Mintaqada ekoturizm, madaniy-tarixiy, plyaj, sarguzasht va festival turizmi keng rivojlangan. Amazon o'rmonlari va Galapagos orollari ekoturizm markazlari hisoblanadi, Machu-Pikchu va kolonial shaharlar esa madaniy-tarixiy turizm uchun mashhur. Braziliya, Kolumbiya va Venesuela plyajlari dengiz turizmi uchun muhim. Turizm Janubiy Amerika mamlakatlari YAIMining o'rtacha 8–12 foizini tashkil etadi, millionlab ish o'rinlari yaratadi va transport, xizmat ko'rsatish hamda hunarmandchilik sohalarini rivojlantiradi. Shuningdek, turizm chet el investitsiyalarini jalb etish va madaniy merosni asrashda muhim rol o'ynaydi. Xulosa qilib aytganda, Janubiy Amerika turizm geografiyasi tabiiy, tarixiy va madaniy xilma-xillik asosida shakllangan. Qit'a sayyohlar uchun bir vaqtning o'zida tropik dam olish, tarixiy sivilizatsiyalar izidan yurish va sarguzasht tajribalarini taklif etadi. Braziliya, Argentina, Peru, Chili va Ekvador mintaqaning eng yirik turizm markazlari hisoblanadi. Janubiy Amerika hozirda global turizmning jadal rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri sifatida tan olinmoqda.

Amerika qit'asida turizm juda keng rivojlangan bo'lib, u tabiiy, madaniy va iqtisodiy xilma-xilligi bilan ajralib turadi. AQSHda turizmning asosiy turlari madaniy-tarixiy, tabiiy, shahar, sport, biznes, ekoturizm va plyaj turizmidir. Nyu-York,

Vashington, Boston, Las-Vegas, Mayami, Los-Anjeles kabi shaharlar tarixiy va zamonaviy turizm markazlari hisoblanadi. Grand Canyon, Yellowstone, Yosemite va Niagara sharsharasi tabiiy turizmning eng mashhur joylaridir. Sport va sarguzasht turizmi chang'i, golf, alpinizm, parashyut va rafting turlari orqali rivojlangan. Kanada turizmi esa tabiiy-ekoturizm va qishki sport turlariga boy. Niagara sharsharasi, Banff va Jasper milliy bog'lari, Kvebek va Toronto shaharlaridagi tarixiy joylar sayyohlarni jalb etadi. Arktika va Yukon hududlarida sarguzasht va ekspeditsion turizm mashhur bo'lib, Vankuver va Kalgari chang'i sporti markazlaridir. Meksikada arxeologik-tarixiy, plyaj, madaniy, ekoturizm va gastronomik turizm turlari yetakchilik qiladi. Maya va Asteq madaniyatlari yodgorliklari, Kankun va Akapulko kabi kurortlar hamda milliy festivallar asosiy turistik yo'nalishlardir. Markaziy Amerika va Karib havzasida esa plyaj, kurort, suv osti, dengiz va ekoturizm turlari ustunlik qiladi. Kuba, Dominikan Respublikasi, Yamayka va Kosta-Rika orollari sayyohlarni tropik iqlimi va marjon riflari bilan o'ziga jalb etadi. Janubiy Amerikada turizm turlari ekoturizm, madaniy-tarixiy, plyaj, festival, sarguzasht va sport yo'nalishlarida rivojlangan. Amazonka o'rmonlari, Galapagos orollari va And tog'lari ekoturizm uchun mashhur bo'lsa, Machu-Pikchu, Kusko va Inka madaniyati yodgorliklari tarixiy turizmni shakllantiradi. Braziliya va Argentina plyaj hamda festival turizmi markazlari hisoblanadi. Umuman olganda, Amerika qit'asida ekoturizm, madaniy-tarixiy, plyaj, sarguzasht, sport, festival va biznes turizmi keng rivojlangan bo'lib, har bir mintaqa o'ziga xos tabiiy va madaniy boyliklari orqali dunyo sayyohlarini jalb etishda muhim o'rin tutadi.

Amerika qit'asi turizm geografiyasi jihatidan nihoyatda rang-barangdir. Shimoliy Amerika texnologik rivojlanish bilan, Janubiy va Markaziy Amerika esa tabiiy va madaniy boyliklar bilan ajralib turadi. Har bir mintaqa o'ziga xos turistik imkoniyatlarga ega bo'lib, qit'a jahon turizmining eng muhim markazlaridan biri hisoblanadi. Umuman olganda, Amerika qit'asi dunyo turizmida eng muhim o'rinlardan birini egallaydi. Bu hudud o'zining tabiiy boyliklari, tarixiy meroslari, madaniy xilma-xilligi va zamonaviy infratuzilmasi bilan sayyohlarni o'ziga jalb etadi. Qit'a mamlakatlari – AQSH, Kanada, Meksika, Braziliya, Argentina, Peru va boshqalar turizmning deyarli barcha turlarini rivojlantirish uchun qulay sharoitlarga ega. Amazonka o'rmonlari, And tog'lari, Niagara sharsharasi, Galapagos orollari, Machu-Pikchu yodgorligi va Karib dengizi orollari bu mintaqaning eng mashhur turistik maskanlaridir. Shuningdek, Braziliya karnavali, AQSHdagi zamonaviy shahar turizmi, Kanadadagi qishki sport turlari va Meksikaning qadimiy madaniyati turizmning o'ziga xos yo'nalishlarini yaratgan. Turizm sohasi Amerika mamlakatlarida iqtisodiyotning muhim tarmog'iga aylangan bo'lib, millionlab ish o'rinlari yaratadi, xalqaro hamkorlikni kuchaytiradi va madaniy almashinuvni

rivojlantiradi. Shu boisdan, Amerika qit'asining turizm geografiyasi global miqyosda iqtisodiy o'sish, ekologik barqarorlik va madaniy merosni asrashda muhim rol o'ynaydi. Amerika qit'asining turizm geografiyasi o'zining keng hududi, turli iqlim sharoitlari va boy madaniy merosi bilan ajralib turadi. Bu qit'a sayyohlar uchun deyarli barcha turdagi dam olish imkoniyatlarini taqdim etadi — tropik plyajlardan qorli tog'larga, qadimiy sivilizatsiya yodgorliklaridan zamonaviy megapolislargacha. Turizm sohasi nafaqat iqtisodiy daromad manbai, balki mintaqaning xalqaro nufuzini oshiruvchi omil sifatida ham xizmat qiladi. Har bir mamlakat o'ziga xos turizm yo'nalishlariga ega: AQSH texnologik va madaniy markazlar orqali shahar turizmini rivojlantirgan bo'lsa, Kanada tabiiy-ekoturizmida yetakchi, Meksika va Karib mamlakatlari esa dengiz va madaniy dam olish maskanlari bilan mashhur. Janubiy Amerikada esa ekoturizm, tarixiy va sarguzasht turizmi keng rivojlangan. Shu jihatdan, Amerika qit'asi turizmi tabiat, tarix, madaniyat va zamonaviylikni uyg'unlashtirgan noyob makon sifatida dunyo miqyosida alohida o'rin egallaydi. Bu qit'a sayyohlik tarmoqlarining barqaror rivojlanishiga, xalqaro hamkorlik va madaniy aloqalarning kengayishiga katta hissa qo'shmoqda. Amerika qit'asining turizm geografiyasini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilganda, bu mintaqa global turizm tizimining murakkab, lekin o'zaro uzviy bog'langan komponenti sifatida namoyon bo'ladi. Qit'a hududida turizmning rivojlanishi tabiiy-geografik sharoit, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi, madaniy meros va davlat siyosati bilan chambarchas bog'liqdir. Shimoliy Amerikada turizm asosan iqtisodiy qudrat, zamonaviy infratuzilma va innovatsion xizmat ko'rsatish tizimi asosida shakllangan. AQSH va Kanada tajribasi turizmni iqtisodiyotning barqaror sektoriga aylantirishda texnologik modernizatsiya, xizmat sifati va marketing strategiyalarining ahamiyatini ko'rsatadi. Meksika, Markaziy Amerika va Karib havzasi mamlakatlarida esa turizm tabiiy resurslar, dengiz va madaniy muhitga tayanib rivojlangan bo'lib, bu hududlarda turizm ko'proq xalqaro valuta tushumining asosiy manbai hisoblanadi. Janubiy Amerika mamlakatlarida turizm rivojlanishining asosiy yo'nalishi – ekoturizm, madaniy-tarixiy va sarguzasht turizmi bo'lib, u tabiiy ekotizimlarning xilma-xilligi, qadimiy sivilizatsiyalar merosi va o'ziga xos etnik-madaniy muhitga asoslanadi. Ayniqsa, Amazon o'rmonlari, And tog'lari, Patagoniya, Machu-Pikchu, Galapagos orollari kabi obyektlar jahon miqyosida ekologik va ilmiy ahamiyatga ega turistik hududlar sifatida tan olingan. Shu bilan birga, turizmning mintaqaviy rivojlanishida iqtisodiy tafovutlar, siyosiy barqarorlik darajasi, ekologik muhofaza masalalari ham muhim omillar sifatida ko'riladi. Ilmiy nuqtai nazardan, Amerika qit'asida turizmning rivojlanishi barqarorlik konsepsiyasi bilan uyg'unlashgan bo'lib, bu jarayonda ekologik resurslardan oqilona foydalanish, madaniy merosni asrash, mahalliy aholining ijtimoiy farovonligini oshirish hamda innovatsion yondashuvlarni joriy etish ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Shu sababli, Amerika qit'asi turizm geografiyasi nafaqat iqtisodiy hodisa, balki global miqyosda ijtimoiy, madaniy va ekologik integratsiya jarayonlarining muhim tarkibiy qismi sifatida baholanadi. U nafaqat milliy daromadni oshiruvchi, balki transchegaraviy madaniy almashinuvni kuchaytiruvchi va barqaror rivojlanish strategiyasini qo'llab-quvvatlovchi omil sifatida ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Абдурахмонов Қ., Муратов А., Сиддиқова Г. *Туризм географияси.* – Тошкент: “Ўқитувчи”, 2021.
2. АЛИМОВ А. А., Эргашев Ш. И. *Туризм индустрияси ва унинг ривожланиши географияси.* – Тошкент: “Фан”, 2019.
3. Hall, C. M., & Page, S. J. *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space.* – Routledge, 2019.
4. Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., & Wanhill, S. *Tourism: Principles and Practice.* – Pearson Education, 2020.
5. Goeldner, C. R., & Ritchie, J. R. B. *Tourism: Principles, Practices, Philosophies.* – Wiley, 2016.
6. United Nations World Tourism Organization (UNWTO). *Tourism Highlights 2023 Edition.* – Madrid: UNWTO, 2023.
7. *World Travel and Tourism Council (WTTC) Annual Report 2024.* – London: WTTC Publications.
8. Britannica Encyclopedia. *Tourism in the Americas.* – Encyclopaedia Britannica Online, 2024.
9. Inskip, E. *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach.* – Van Nostrand Reinhold, 1991.
10. OECD Tourism Trends and Policies 2023. – Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2023.
11. Pizam, A. (ed.). *International Encyclopedia of Hospitality Management.* – Elsevier, 2021.
12. World Bank. *Sustainable Tourism Development in Latin America and the Caribbean.* – Washington D.C., 2022.
13. Statista. *Travel and Tourism Industry in the Americas – Data Report 2024.* – Statista Research Department, 2024.
14. TIES (The International Ecotourism Society). *Ecotourism and Sustainable Development Reports 2023.*
15. Халикулов Н. *Туризм ресурслари географияси.* – Самарқанд: СамДУ нашриёти, 2020